

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
З ДИСЦИПЛІНИ: «ФІНАНСОВЕ ПРАВО»
НА ТЕМУ: « ВАЛЮТНО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ:
ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ»

Студентка групи ПР - 35

Смоляк Юлія Вікторівна

Керівник: к.ю.н., доц. Ментух Н.Ф.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	7
1.1. Поняття валюти та валютних цінностей.....	7
1.2. Поняття та зміст валютного регулювання.....	9
РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ.....	14
2.1. Поняття і сутність валютного контролю.....	14
2.2. Методи здійснення валютного контролю.....	16
РОЗДІЛ 3. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВАЛЮТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ І ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ.....	21
3.1. Правовий режим і зміст валютних операцій.....	21
3.2. Особливості переміщення валютних цінностей через митний кордон України.....	24
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми курсової роботи. Національний банк України вже кілька років проводить поступову стратегію пом'якшення валютних обмежень запроваджених у перші дні воєнного стану постановою №18 від 24 лютого 2022 року. Ця стратегія включає перехід від жорстких адміністративних заходів до більш гнучкої моделі що поєднує захист макрофінансової стабільності з стимулюванням припливу іноземного капіталу. У 2025 році регулятор запустив так звану стимулюючу валютну лібералізацію а в січні 2026 року продовжив цей курс запровадивши нові інструменти такі як позиковий ліміт інвестиційний ліміт та розширені можливості для бізнесу щодо погашення старих зобов'язань і фінансування закордонних представництв. Ці кроки не є випадковими вони відображають глибоку логіку адаптації валютної політики до реалій воєнної економіки та перспектив післявоєнного відновлення.

Сьогодні коли міжнародні резерви України сягають значних обсягів а інфляція поступово повертається до контрольованих показників питання лібералізації валютного регулювання виходить далеко за межі технічного банківського менеджменту. Воно стає ключовим елементом національної економічної стратегії що безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість країни на конкурентоспроможність українського бізнесу і на загальну довіру іноземних партнерів. Бізнес спільнота зокрема через опитування Європейської Бізнес Асоціації постійно наголошує що валютні обмеження залишаються одним з головних бар'єрів для інвестицій. Багато компаній стикаються з труднощами у виплаті дивідендів обслуговуванні старих кредитів і залученні нового фінансування з-за кордону. Лібералізація покликана зняти ці бар'єри але водночас вона несе ризики різкого відпливу капіталу посилення тиску на обмінний курс і потенційного зростання інфляційних очікувань. Саме тому вивчення наслідків цих процесів набуває не лише наукового а й практичного стратегічного значення для держави.

У контексті європейської інтеграції України актуальність теми посилюється ще більше. Гармонізація валютного законодавства з нормами Європейського Союзу вимагає поступового скасування надзвичайних обмежень і переходу до режиму вільного руху капіталу з урахуванням перехідних періодів. Національний банк чітко артикулює свою стратегію пом'якшення обмежень переходу до більшої гнучкості обмінного курсу і повернення до інфляційного таргетування. Цей шлях уже приніс перші результати у 2024–2025 роках коли вдалося відновити елементи ринкового курсоутворення і дозволити низку операцій з імпорту послуг повернення нових кредитів і навіть форвардних угод. Однак повна лібералізація залишається віддаленою перспективою бо війна продовжує генерувати зовнішні шоки а економіка потребує постійної підтримки міжнародної допомоги. У таких умовах валютно-правове регулювання стає потужним інструментом економічної дипломатії що сигналізує інвесторам про готовність України до прозорих і передбачуваних правил гри.

У науковому сенсі вивчення валютно-правового регулювання в Україні сьогодні є актуальним через необхідність осмислення взаємозв'язку між монетарною політикою правовим інструментарієм і реальними економічними процесами. Тема перетинається з питаннями корпоративного управління міжнародного приватного права банківського нагляду і навіть геоекономіки. Дослідження наслідків лібералізації дозволяє оцінити ефективність обраної стратегії порівняти її з досвідом інших країн що переживали кризи і виробити рекомендації для подальшого вдосконалення законодавства. У період коли Україна стоїть на порозі післявоєнної відбудови правильне валютне регулювання може стати каталізатором швидкого економічного зростання або навпаки фактором стримування.

Таким чином актуальність теми валютно-правового регулювання лібералізації та її наслідків зумовлена не лише поточними змінами в нормативних актах Національного банку а й глибокими структурними трансформаціями української економіки.

Стан дослідження теми. Слід відмітити, що особливості валютного контролю досліджували низка вітчизняних дослідників. Серед науковців, які розглядали вказану проблематику виділяємо наступних: Л. К. Воронова, О. П. Гетманець, Д. О. Гетманцев, І. Б. Заверуха, Ж. В. Завальна, А. Й. Іванський, Л. М. Касьяненко, М. П. Кучерявенко, Т. А. Латковська, О. А. Костюченко, А. О. Монаєнко, О. П. Орлюк, В. П. Нагребельний, П. С. Пацурківський, Л. А. Савченко, О. В. Солдатенко, М. В. Старинський, В. В. Сухонос, В. Д. Чернадчук, Т. О. Чернадчук, Н. Г. Шукліна, Н. Я. Якимчук та інші. Однак попри праці вказаних дослідників проблематика валютного регулювання залишається бути актуальною.

Мета та завдання курсової роботи. *Метою курсової роботи є дослідження валютно-правового регулювання в Україні.*

Для виконання поставленої мети курсової роботи необхідно виконати наступні **завдання**:

- визначити поняття валюти та валютних цінностей;
- визначити поняття та зміст валютного регулювання;
- визначити поняття і сутність валютного контролю;
- дослідити методи здійснення валютного контролю;
- проаналізувати правовий режим і зміст валютних операцій;
- дослідити особливості переміщення валютних цінностей через митний кордон України.

Об'єктом курсової роботи виступають фінансово-економічні та правові відносини, які формуються у сфері здійснення валютного регулювання в Україні.

Предметом курсової роботи є валютно-правове регулювання в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали загальні та спеціальні методи, якими користується сучасна правова наука, сучасні загальнотеоретичні погляди на право і закон. В курсовій роботі використано філософські, абстрактно-логічні методи, історико-правовий, структурно-функціональний, порівняльно-правовий та ряд інших

загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Сукупність вищезазначених методів наукового пізнання дозволяє розкрити сутність та особливості здійснення валютного регулювання в Україні.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (30 найменувань). Загальний обсяг курсової роботи становить 32 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Поняття валюти та валютних цінностей

Валютне регулювання як складна система державного нагляду за рухом коштів через кордон і всередині країни має своїм фундаментальним об'єктом саме категорію «валюти». Без чіткого розуміння її природи та змісту неможливо ефективно здійснювати контрольні функції спеціально уповноваженими державними органами. Саме тому дослідження поняття валюти постає не просто як теоретична вправа, а як необхідна передумова аналізу всього механізму валютного регулювання.

Історично перше законодавче закріплення цього терміну в незалежній Україні відбулося в Декреті Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», який діяв протягом багатьох років і втратив чинність лише після набрання сили Законом України «Про валюту і валютні операції». Згідно з тим Декретом, валюта України визначалася як грошові знаки у формі банкнотів, казначейських білетів, монет та інших видів, що перебувають в обігу і визнаються законним платіжним засобом на території держави, а також ті, які вже вилучені або підлягають вилученню з обігу, проте все ще підлягають обміну на чинні грошові знаки. Сюди також включалися кошти на рахунках і вкладах у банківських та інших фінансових установах на території України [6].

З прийняттям сучасного Закону України «Про валюту і валютні операції» підхід до визначення національної валюти зазнав певної трансформації, ставши більш структурованим і точним. Сьогодні, відповідно до пункту 6 частини першої статті 1 цього Закону, національна валюта (гривня) охоплює три ключові елементи: по-перше, грошові знаки грошової одиниці України у вигляді банкнот, монет (включаючи обігові, пам'ятні та ювілейні), а також інші форми, що перебувають в обігу і слугують законним платіжним засобом, разом із вилученими або такими, що вилучаються, але

підлягають обміну; по-друге, кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні; по-третє, електронні гроші, номіновані саме в гривні [2].

Аналізуючи це законодавче формулювання, можна стверджувати, що валюта в широкому розумінні виступає грошовою одиницею, яка служить універсальним мірилом вартості товарів, робіт і послуг, забезпечуючи функціонування економічного обміну.

У науковій і практичній площині термін «валюта» вживається у трьох основних значеннях. Насамперед це національна валюта – грошова одиниця конкретної держави (українська гривня, американський долар, російський рубль тощо). Далі йде іноземна валюта, яка представлена грошовими знаками інших країн. Нарешті, міжнародна або регіональна валюта, до якої належать спеціальні права запозичення (СПЗ) та євро [12, с. 133]. Крім того, термін «валюта» часто використовується в суто технічному, розрахунковому сенсі – наприклад, як валюта експортера чи валюта імпортера, що вказує на конкретну грошову одиницю, в якій здійснюється поставка товару та проведення платежу.

Іншим ключовим поняттям у системі валютного контролю виступають валютні цінності. Згідно з пунктом 4 частини першої статті 1 Закону України «Про валюту і валютні операції», до них відносяться національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали [2].

Слід зауважити, що в сучасному Законі поняття валютних цінностей набуло дещо звуженого характеру порівняно з попереднім Декретом. У Декреті Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» валютні цінності охоплювали значно ширший спектр: окрім валюти України в усіх її формах і коштів на рахунках, туди входили також платіжні документи та цінні папери (акції, облігації, векселі, чеки, акредитиви тощо), виражені у валюті України; іноземна валюта у всіх її проявах, включаючи кошти за кордоном; платіжні документи та цінні папери в іноземній валюті або банківських металах; а також самі банківські метали –

золото, срібло, платина, метали платинової групи у зливках, порошках з відповідними сертифікатами якості та монети з дорогоцінних металів [6].

Отже, нинішнє законодавче визначення валютних цінностей обмежується виключно національною валютою (гривнею), іноземною валютою та банківськими металами, виключаючи з цього переліку платіжні документи та цінні папери, які раніше входили до цього кола.

У структурі валютних цінностей особливе, домінуюче місце посідає валюта України. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» чітко закріплює, що гривня є єдиним законним платіжним засобом на території держави. Вона приймається без будь-яких обмежень усіма фізичними і юридичними особами для здійснення переказів і розрахунків на всій території України [3].

Таким чином, підсумовуючи проведений аналіз, варто констатувати, що поняття «валюта» є вузьчим за поняття «валютні цінності». Останнє ширше, оскільки додатково охоплює банківські метали, які не входять безпосередньо до складу валюти, але становлять важливий елемент валютної системи держави, що підлягає спеціальному контролю. Така диференціація має принципове значення для правильного застосування норм валютного законодавства і здійснення ефективного державного нагляду.

1.2. Поняття та зміст валютного регулювання

Важливо підкреслити, що до прийняття Закону України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 року поняття «валютне регулювання» взагалі не існувало в українському законодавстві як самостійна правова категорія. Лише з набранням чинності цим фундаментальним актом зазначене поняття отримало офіційне легальне визначення. Тому проаналізуємо поняття та сутність валютного регулювання детальніше.

Згідно з пунктом 2 статті 1 Закону, валютне регулювання являє собою діяльність Національного банку України, а в передбачених цим Законом

випадках – і Кабінету Міністрів України, спрямовану на встановлення правил здійснення валютних операцій суб'єктами валютних операцій та уповноваженими установами [2].

Водночас, необхідно зазначити, що у доктрині фінансового права склалися різноманітні теоретичні підходи до розуміння сутності валютного регулювання.

Зокрема, його розглядають як спеціальний правовий режим реалізації валютних відносин, який включає комплекс заходів, що здійснюються уповноваженими державними органами з метою організації функціонування внутрішнього валютного ринку та визначення порядку проведення валютних операцій [29, с. 59].

Інші автори трактують валютне регулювання як врегульовану законодавством діяльність уповноважених державних органів, спрямовану на встановлення порядку здійснення валютних операцій резидентами та нерезидентами як на території України, так і за її межами резидентами України. При цьому підкреслюється, що валютне регулювання є важливою складовою публічної фінансової діяльності держави, невід'ємним елементом її економічної та грошово-кредитної політики. При цьому, саме воно покликане забезпечувати економічну стабільність суспільства, зміцнювати валютно-фінансове становище держави та гарантувати її економічну безпеку. Серед головних цілей валютного регулювання виділяють: створення чіткого порядку проведення операцій з валютними цінностями на внутрішньому ринку, регулювання переміщення валютних цінностей через кордон, визначення режиму іноземних інвестицій, захист права власності на валютні цінності, підтримання стабільного курсу національної валюти та платіжного балансу, а також забезпечення оптимального – інтеграційного чи ізоляційного – режиму взаємодії національної економіки зі світовим валютним ринком [20, с. 367].

Існує також підхід, згідно з яким валютне регулювання визначається як діяльність уповноважених державою органів щодо регламентації обігу

валютних цінностей і порядку здійснення валютних операцій. При цьому розрізняють пряме регулювання, яке здійснюється державними органами, наділеними конституційними повноваженнями видавати нормативно-правові акти в цій сфері (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України), та непряме регулювання, що реалізується через комерційні банки на підставі відповідних нормативних актів [11, с. 381].

Існують і більш широкі інтерпретації, які включають до поняття валютного регулювання весь комплекс правових заходів держави, спрямованих на створення і забезпечення функціонування системи органів валютного регулювання та контролю, встановлення порядку операцій з валютними цінностями, переміщення їх через кордон, здійснення іноземних інвестицій, регламентацію міжнародних розрахунків, підтримання стабільності національної валюти та платіжного балансу, а також формування бажаного режиму взаємодії з глобальним валютним ринком [8, с. 65].

Окремі науковці визначають валютне регулювання як комплекс заходів державних органів, метою яких є організація внутрішнього валютного ринку та встановлення порядку операцій з валютними цінностями [15, с. 123], або як діяльність держави щодо регламентації розрахунків і угод з валютними цінностями [28, с. 39].

Деякі дослідники розмежовують валютне регулювання як діяльність державних органів з встановлення правил проведення валютних операцій і валютний контроль як діяльність, спрямовану на забезпечення дотримання валютного законодавства під час здійснення таких операцій [10, с. 29].

Зустрічається також розуміння валютного регулювання як системи державних заходів, що встановлюють порядок операцій з іноземною валютою, цінними паперами в іноземній валюті та іншими валютними цінностями на певному історичному етапі, а також як сукупність цілеспрямованих дій держави щодо захисту, трансформації чи припинення існуючих валютних

відносин шляхом застосування відповідних фінансово-правових інструментів залежно від типу валютного режиму [7, с. 34].

Деякі автори розглядають його як суспільні відносини у сфері обігу валютних цінностей, що зачіпають інтереси держави та суспільства в цілому і складаються між резидентами, нерезидентами, органами та агентами валютного контролю [17, с. 75], або просто як діяльність держави з регламентації валютних операцій і міжнародних розрахунків [21, с. 57].

У науковій літературі традиційно виділяють три основні режими валютного регулювання:

- валютна монополія держави;
- система валютних обмежень;
- відсутність валютних обмежень [24, с. 133].

Крім того, прийнято розрізняти два рівні валютного регулювання:

- нормативно-правовий – розробка та затвердження правових норм, що регулюють валютні відносини;
- індивідуально-правовий – застосування цих норм до конкретних життєвих ситуацій, що спричиняє виникнення, зміну або припинення конкретних валютних правовідносин [29, с. 97].

Валютне регулювання за своєю природою є міжгалузевим правовим інститутом, оскільки поєднує норми різних галузей права і регулює взаємопов'язану групу суспільних відносин [22, с. 137-138].

Об'єктом валютного регулювання виступають суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення валютних операцій. При цьому важливо враховувати, що до цього об'єкта належить не лише правомірна, а й протиправна поведінка суб'єктів.

Предметом валютного регулювання є конкретні види операцій з валютними цінностями, зокрема купівля-продаж іноземної валюти та іноземних цінних паперів, розрахунки між резидентами і нерезидентами, встановлення розмірів мит, визначення обмінних курсів валют тощо [27, с. 315].

Таким чином, узагальнюючи викладене, під валютним регулюванням доцільно розуміти систему державного впливу на здійснення валютних операцій за допомогою юридичних і економічних важелів. При цьому валютне регулювання не повинно виступати жорстким приписом, що обмежує свободу людини. Навпаки, воно має створювати правові рамки, у межах яких кожна особа та громадянин зберігає можливість вільно обирати види діяльності, керуючись власними інтересами, але виключно в межах закону.

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ

2.1. Поняття і сутність валютного контролю

Валютне регулювання здійснюється насамперед в рамках валютного контролю. Тому особливу увагу потрібно приділити саме йому.

Слід особливо наголосити на тому, що в українському валютному законодавстві відбулася помітна термінологічна трансформація: добре відоме й усталеного поняття «валютний контроль» було замінено на поняття «валютний нагляд». У зв'язку з цим на законодавчому рівні сьогодні офіційно вживається саме термін «валютний нагляд». Згідно зі статтею 11 Закону України «Про валюту і валютні операції», валютний нагляд в Україні здійснюється органами валютного нагляду та агентами валютного нагляду. Його головна мета полягає у встановленні відповідності проводжуваних валютних операцій вимогам валютного законодавства з обов'язковим застосуванням ризик-орієнтованого підходу [2].

Важливо підкреслити, що відповідно до частини другої цієї ж статті валютний нагляд реалізується органами та агентами без безпосереднього втручання у самі валютні операції чи господарську діяльність їх суб'єктів. Виняток становлять лише випадки, коли агенти валютного нагляду запобігають проведенню операцій, що суперечать нормам валютного законодавства. Органами валютного нагляду Закон визначає Національний банк України та центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну податкову і митну політику. Ці органи в межах своєї компетенції здійснюють нагляд за дотриманням резидентами і нерезидентами вимог валютного законодавства України [2].

Таким чином, Закон досить детально описує механізм і суб'єктів здійснення валютного нагляду, проте, що примітно, не дає його чіткого

легального визначення. Ця обставина зумовлює необхідність звернутися до наукових підходів і теоретичних інтерпретацій цього явища.

У правовій доктрині зустрічаються погляди, згідно з якими валютний контроль (або нагляд) розуміється передусім як регулювання обсягу готівкової іноземної валюти в обігу та контроль за її обмінним курсом щодо інших валют [14, с. 115].

Подібну позицію висловлюють і інші дослідники, визначаючи валютний контроль як урядову систему нагляду за обміном іноземної валюти в країні, тобто як механізм регулювання обсягу готівкової іноземної валюти та її курсу [15, с. 283].

Проте таке ототожнення валютного контролю з елементами валютного регулювання видається дискусійним. Воно нівелює суттєві відмінності між цими двома категоріями. Якщо визнати, що поняття «валютне управління» повністю охоплюється ширшим поняттям «валютне регулювання», то подібні визначення можуть мати певне раціональне зерно [19, с. 229]. У цьому контексті найважливішим є усвідомлення того, що валютне регулювання і валютний контроль (нагляд) виступають органічними складовими єдиного процесу управління валютними відносинами в державі.

З практичного боку сутність сучасного валютного нагляду розкривається в Положенні про валютний нагляд, затвердженому постановою Правління Національного банку України від 03.01.2019 р. №13. Відповідно до пункту 7 цього Положення нагляд (валютний контроль), який здійснюють уповноважені установи, включає три ключові елементи:

- встановлення уповноваженою установою відповідності валютних операцій її клієнтів (резидентів і нерезидентів) вимогам валютного законодавства України;
- запобігання проведенню через уповноважену установу валютних операцій, що не відповідають нормам валютного законодавства;

– своєчасне інформування Національного банку України у встановлених законодавством випадках і порядку про виявлені операції, які порушують валютне законодавство [2].

Отже, починаючи з 7 лютого 2019 року в Україні на законодавчому рівні офіційно перестало існувати поняття «валютний контроль». Його повністю замінило поняття «валютний нагляд». Водночас така термінологічна зміна не призвела до кардинальної трансформації реальної сутності самого процесу. По суті, мова йде про той самий механізм забезпечення дотримання валютного законодавства, лише під новою назвою.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що валютний контроль (сучасний валютний нагляд) є специфічним видом фінансового контролю. Він являє собою комплекс цілеспрямованих заходів, які здійснюють спеціально уповноважені державні органи та інші суб'єкти (агенти) з метою забезпечення неухильного дотримання учасниками валютних правовідносин норм валютного законодавства України під час проведення валютних операцій. Цей інститут залишається одним із ключових інструментів держави у сфері підтримання макрофінансової стабільності, захисту національної валютної системи та запобігання незаконним валютним потокам.

2.2. Методи здійснення валютного контролю

Щодо методів валютного контролю, то вони в науці досить якісно досліджені.

Серед різноманітних інструментів впливу на валютну сферу особливої уваги заслуговують методи валютного регулювання, які застосовуються в Україні. Один із провідних дослідників виділяє низку характерних для нашої держави методів, а саме: обов'язкове проведення валютних операцій виключно через уповноважені банки; ліцензування окремих видів валютних операцій; регулювання платежів і переказів за кордон; контроль за вивезенням

капіталу, репатріацією прибутків, рухом золота, грошових знаків і цінних паперів; обмеження порядку придбання іноземної валюти резидентами; запровадження режиму декларування, попереднього дозволу, спеціального контролю або навіть прямої заборони щодо певних категорій валютних операцій; обмеження використання іноземної валюти як засобу платежу на території України та встановлення особливого порядку розрахунків у іноземній валюті; здійснення нагляду за закордонними інвестиціями українських резидентів та інвестиціями нерезидентів в українську економіку; встановлення лімітів відкритої валютної позиції для банківських установ; а також обмеження, пов'язані з відкриттям і використанням валютних рахунків резидентами за кордоном та рахунків у національній валюті нерезидентами на території України [16, с. 57].

Інші джерела пропонують ширший погляд на методи валютного регулювання, відносячи до них такі ключові інструменти, як валютні інтервенції (девiзна політика), дисконтна (облікова) політика, девальвація та ревальвація національної валюти, валютні обмеження, а також активне управління офіційними валютними резервами.

Валютна інтервенція, або девiзна політика, являє собою пряме втручання центрального банку в роботу валютного ринку шляхом купівлі або продажу іноземної валюти з метою цілеспрямованого впливу на обмінний курс національної грошової одиниці. В Україні цей метод залишається одним із найважливіших інструментів Національного банку. Він дозволяє здійснювати національне регулювання курсу гривні та запобігати його різким коливанням. Коли на ринку виникає надлишкова пропозиція іноземної валюти і курс гривні надмірно зміцнюється, Національний банк може скуповувати іноземну валюту. Навпаки, у випадку дефіциту іноземної валюти та надмірного послаблення гривні банк продає іноземну валюту зі своїх резервів. Таким чином досягається баланс між попитом і пропозицією, а рівень волатильності обмінного курсу суттєво обмежується [14, с. 91].

Вибір валюти, яка використовується для проведення інтервенцій, залежить від кількох важливих факторів: поставленої мети, особливостей інституційного середовища, а також ролі певної валюти в міжнародній або регіональній валютній системі. Найчастіше в світі для таких операцій застосовується долар США. Водночас можливості валютних інтервенцій не безмежні. Оскільки обсяги офіційних валютних резервів держави є обмеженими, тривалий продаж іноземної валюти без поповнення резервів може призвести до їх швидкого вичерпання. Тому ефективна політика передбачає чергування купівлі та продажу валюти.

Проте головним недоліком валютних інтервенцій є їх переважно короткостроковий характер. Вони не здатні самостійно забезпечити високий рівень макроекономічної стабільності, від якого залежить довгострокова міцність національної валюти. Крім того, у разі недостатньої ефективності такого регулювання можуть виникати серйозні валютні кризи [15, с. 75].

Девальвація – це офіційне зниження курсу національної грошової одиниці стосовно іноземних валют або міжнародних розрахункових одиниць. У сучасних умовах цей термін найчастіше застосовується до ситуацій суттєвого знецінення національної валюти відносно провідних світових валют, таких як долар США, євро чи спеціальні права запозичення (SDR) [29, с. 137]. Девальвація може відбуватися стихійно під впливом ринкових сил або здійснюватися цілеспрямовано як елемент державної валютної політики. Її головна мета – стимулювання розвитку зовнішньоекономічних відносин через підвищення конкурентоспроможності вітчизняного експорту та покращення стану платіжного балансу країни.

Ревальвація, навпаки, є офіційним підвищенням курсу національної валюти відносно іноземних валют, міжнародних розрахункових одиниць і золота. Це дія, протилежна девальвації. До скасування системи золотих паритетів ревальвація супроводжувалася одночасним збільшенням золотого вмісту валюти. Для держави, яка проводить ревальвацію, іноземна валюта стає дешевшою, що вигідно імпортерам товарів і експортерам капіталу. Тому до

цього інструменту вдаються, коли інтереси цих груп переважають інтереси боржників і товарних експортерів. Ревальвацію також використовують для стримування інфляційних процесів і обмеження надмірного активного сальдо платіжного балансу. В умовах сучасного паперово-грошового обігу як девальвація, так і ревальвація слугують головними засобами регулювання курсів національних валют [16, с. 71].

Дисконтна (облікова) політика полягає в регулюванні рівня ставки рефінансування (облікової ставки) центрального банку з метою впливу на міжнародний рух капіталу, динаміку внутрішніх кредитів, структуру грошової маси та загальний рівень цін у країні. Цей інструмент традиційно вважається одним із класичних методів центральних банків для регулювання валютного курсу та збереження валютних резервів. Його ефективність залежить від активного руху капіталів між країнами в пошуках найвищої прибутковості. Однак якщо відплив капіталу спричинений глибокою економічною або політичною нестабільністю, підвищення облікової ставки може виявитися недостатнім для зупинки цього процесу, не кажучи вже про залучення нового капіталу. Крім того, негативним наслідком застосування дисконтної політики часто стає подорожчання кредитів усередині країни, що негативно впливає на інвестиційну активність і розвиток реального сектору економіки [29, с. 137].

Важливим методом валютного регулювання є також ефективне управління офіційними валютними резервами. Під валютними резервами розуміють запаси іноземних фінансових активів, що перебувають у розпорядженні держави та органів грошово-кредитного регулювання і можуть бути використані для реалізації регулятивних або загальноекономічних завдань. До їх складу входять золото, іноземна валюта, спеціальні права запозичення (СПЗ), а також квота країни в Міжнародному валютному фонді.

Управління резервами передбачає формування оптимальної структури активів, їх раціональне розміщення за кордоном, визначення строкової структури та складу валютного кошика. При виборі інструментів управління

центральні банки керуються трьома ключовими критеріями: ліквідністю, наявністю надійних державних гарантій та рентабельністю.

Валютні обмеження становлять собою систему нормативних правил, які регламентують права фізичних і юридичних осіб щодо здійснення валютних операцій. Вони встановлюються законодавчим або адміністративним шляхом і спрямовані на досягнення рівноваги платіжного балансу, підтримання стабільності національної валюти, обмеження спекулятивних операцій та вирішення інших макроекономічних завдань. Такі обмеження особливо актуальні для країн, які переживають хронічний і значний дефіцит торговельного балансу, що сьогодні характерно й для України. У таких умовах держава змушена застосовувати певні валютні обмеження для забезпечення збалансованості зовнішніх надходжень і платежів.

Серед дієвих методів слід також виділити обов'язковий продаж валютних надходжень резидентів від експортних операцій. Цей механізм є однією з форм організації внутрішнього валютного ринку. Його ефективність значною мірою залежить від рівня розвитку ринкових відносин у країні та обраного режиму валютного курсоутворення. Головна мета обов'язкового продажу валюти – підтримання стабільності обмінного курсу національної грошової одиниці та захист офіційних золотовалютних резервів [11, с. 331].

Отож, підсумовуючи, основними методами валютного регулювання, які активно використовують центральні банки сучасних держав, є: валютні інтервенції, девальвація та ревальвація національної валюти, дисконтна (облікова) політика, управління валютними резервами (включаючи їх диверсифікацію), а також застосування різноманітних валютних обмежень.

РОЗДІЛ 3. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВАЛЮТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ І ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ

3.1. Правовий режим і зміст валютних операцій

Ключовою категорією у сфері національного валютного регулювання виступає поняття «валютна операція». Його визначальне значення пояснюється тим, що саме під час здійснення таких операцій будь-які особи – як резиденти, так і нерезиденти – набувають статусу учасників валютних правовідносин, а їхня діяльність підпадає під дію механізмів валютного регулювання та контролю. У зв'язку з цим, на наше переконання, доцільно більш ґрунтовно проаналізувати правову природу та зміст валютних операцій детальніше.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про валюту і валютні операції», валютною операцією визнається дія, що характеризується наявністю хоча б однієї з таких ознак:

- а) здійснення переходу права власності на валютні цінності та/або права вимоги і відповідних зобов'язань щодо них між резидентами, нерезидентами або між цими суб'єктами, за винятком операцій між резидентами, якщо об'єктом виступає національна валюта;
- б) проведення торгівлі валютними цінностями;
- в) здійснення транскордонного переказу або фізичного переміщення валютних цінностей [2].

Попри наявність законодавчо закріпленого визначення, у фінансово-правовій доктрині сформовано різноманітні підходи до розуміння сутності валютних операцій. Так, вони розглядаються як складна правова конструкція, що охоплює свідомі та правомірні дії фізичних і юридичних осіб, спрямовані на досягнення юридичного результату – встановлення, трансформацію або припинення прав і обов'язків у сфері обігу валюти [11, с. 343].

Інший підхід акцентує увагу на тому, що валютні операції являють собою сукупність дій резидентів і нерезидентів із валютними цінностями, які зазвичай реалізуються у формі різних угод, визначальною рисою яких є рух таких цінностей у вигляді переходу права власності або їх фактичного переміщення [13, с. 19].

Крім того, валютні операції розглядаються як комплекс дій, що мають юридичний і фактичний характер, здійснюються у межах правового регулювання та спрямовані на виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків щодо валютних цінностей [26, с. 39].

Також підкреслюється, що валютна операція включає як юридичні, так і фактичні дії учасників валютних відносин, спрямовані на виникнення, зміну чи припинення прав власності або інших майнових прав на валютні цінності, а в окремих випадках – і на кошти в національній валюті при здійсненні розрахунків між резидентами та нерезидентами, які регулюються нормами як приватного, так і публічного права [25, с. 38].

Окремі наукові підходи зводять сутність валютних операцій до дій, пов'язаних із переходом права власності або інших прав на валютні цінності, включаючи їх використання як засобу платежу в іноземній валюті чи у формі відповідних платіжних документів [23, с. 35].

Таким чином, у сучасних умовах валютні операції характеризуються поєднанням публічно-правових і приватноправових засад. Вони реалізуються через цивільно-правові механізми, насамперед у формі правочинів, а їх визначальною рисою є наявність іноземного елемента – або в суб'єктному складі, або в об'єкті правовідносин.

Функціонування валютних ринків забезпечує здійснення різноманітних видів валютних операцій, серед яких провідне місце займають операції «спот», форвардні угоди, ф'ючерсні контракти, валютні свопи та інші інструменти.

Зокрема, операції типу «спот» передбачають фактичне придбання або відчуження валюти чи відповідних фінансових інструментів із максимально швидким виконанням – у день укладення договору або наступного

банківського дня. Така оперативність дає змогу завершити розрахунки та здійснити міжнародні перекази, мінімізуючи кредитні ризики. При цьому валютний курс фіксується на момент укладення угоди відповідно до ринкових котирувань. Саме цей вид операцій є найбільш поширеним і, за різними оцінками, становить від 37 до 90% загального обсягу валютного ринку.

Операції «спот» забезпечують перерозподіл капіталу між валютами, обслуговують зовнішньоекономічні розрахунки та використовуються для спекулятивних цілей. Вони базуються на принципі еквівалентності, за якого жодна зі сторін не кредитує іншу. Водночас цей сегмент ринку характеризується як потенційно високою прибутковістю, так і значними ризиками збитків.

Форвардні операції, у свою чергу, передбачають зобов'язання сторін здійснити купівлю-продаж визначеної суми валюти у майбутньому за курсом, зафіксованим на момент укладення договору, який не підлягає зміні [29, с. 137]. Вони переважно реалізуються на міжбанківському рівні за участю валютних брокерів або безпосередньо між контрагентами. Такі операції виконують як спекулятивну, так і захисну функцію, слугуючи інструментом хеджування валютних ризиків, зокрема при здійсненні зовнішньоекономічних угод.

Форвардний курс може відповідати спот-курсу або відхилятися від нього у вигляді дисконту чи премії, що зумовлюється різницею процентних ставок за короткостроковими депозитами у відповідних валютах. Як правило, сторони домовляються саме про величину цієї різниці, оскільки вона є більш стабільною порівняно з поточним ринковим курсом.

Ф'ючерсні валютні контракти також передбачають зобов'язання сторін здійснити купівлю-продаж валюти у визначений строк за наперед узгодженим курсом, що фіксується у договорі [11, с. 339].

Отже, валютна операція являє собою комплекс правомірних дій учасників валютних відносин, врегульованих нормами права, які спрямовані на виникнення, зміну або припинення суб'єктивних прав і обов'язків щодо

валютних цінностей, а також можуть охоплювати їх переміщення через митний кордон держави.

3.2. Особливості переміщення валютних цінностей через митний кордон України

Регламентація порядку переміщення валютних цінностей через митний кордон України належить до числа ключових і водночас складних питань, що перебувають на перетині фінансового, митного та адміністративного права. Специфіка такого переміщення визначається системою нормативно-правових актів, серед яких провідне місце посідає Митний кодекс України (далі – МК України).

Відповідно до ч. 3 ст. 197 МК України, обмеження щодо ввезення валютних цінностей на митну територію України та їх вивезення за її межі, а також порядок їх переміщення, включаючи правила декларування (зокрема встановлення граничних сум для усного чи письмового декларування), визначаються Національним банком України [1]. Це свідчить про те, що обіг валютних цінностей через митний кордон не є абсолютно вільним, а підпорядковується спеціальному регуляторному режиму.

Нормами ст. 8 Закону України «Про валюту і валютні операції» встановлено, що фізичні особи при переміщенні валютних цінностей у сумі, яка дорівнює або перевищує еквівалент 10 тисяч євро за офіційним курсом НБУ на день перетину митного кордону, зобов'язані здійснювати письмове декларування відповідному органу, що реалізує державну податкову та митну політику, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Окремо передбачено, що пересилання валютних цінностей через кордон у поштовій формі допускається виключно у вигляді відправлень з оголошеною вартістю [2].

Деталізація зазначених правил міститься у Положенні про транскордонне переміщення валютних цінностей, затверджене постановою

Правління НБУ від 02.01.2019 № 3. Згідно з цим актом, фізичні особи мають право ввозити в Україну та вивозити за її межі готівкову валюту і банківські метали без письмового декларування за умови, що їх загальна сума не перевищує еквівалент 10 000 євро. У разі ж досягнення або перевищення цього порогу обов'язковим стає письмове декларування в повному обсязі [4].

Загальні процедурні засади декларування визначені ч. 6 ст. 257 МК України, відповідно до якої умови, порядок подання декларацій, а також перелік необхідних для митного контролю відомостей закріплюються у самому Кодексі. Форми митних декларацій затверджуються Кабінетом Міністрів України, тоді як правила їх заповнення встановлюються уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері податкової та митної політики [1].

Практичні аспекти застосування декларацій урегульовані постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 450. Зокрема, положеннями цього акта передбачено використання декларації транскордонного переміщення валютних цінностей фізичними особами у випадках, коли:

- здійснюється переміщення валюти України, іноземної валюти або банківських металів у сумі, що дорівнює чи перевищує еквівалент 10 000 євро;
- виникає необхідність письмового декларування платіжних документів і цінних паперів (зокрема акцій, облігацій, векселів, чеків, акредитивів, депозитних сертифікатів та інших фінансових інструментів), якщо їх загальна фактурна вартість перевищує встановлений МК України поріг для обов'язкового декларування [5].

Важливою тенденцією розвитку правового регулювання у цій сфері стала поступова лібералізація вимог. Зокрема, було скасовано необхідність підтвердження статусу резидента чи нерезидента, обов'язок надання документів щодо зняття готівки з банківських рахунків або здійснення валютно-обмінних операцій у частині сум, що перевищують встановлений поріг, а також вимогу для нерезидентів підтверджувати попереднє декларування готівки при її ввезенні. Крім того, скасовано обов'язок

документального підтвердження придбання банківських металів понад визначену вагу в уповноважених установах [4].

Отже, за чинним правовим регулюванням, фізичні особи незалежно від їх резидентського статусу при перетині митного кордону України зобов'язані декларувати готівкові кошти та банківські метали у разі, якщо їх сукупна вартість перевищує еквівалент 10 тисяч євро. При цьому до зазначеного порогового значення включаються всі відповідні валютні активи, що переміщуються одночасно. Правове регулювання переміщення валютних цінностей через митний кордон України є комплексним інститутом, який поєднує норми різних галузей права та спрямований на забезпечення балансу між свободою економічної діяльності та необхідністю державного контролю за валютними потоками. Нормативна база у цій сфері формує чіткі правила щодо порядку ввезення, вивезення та декларування валютних цінностей, визначаючи ключову роль Національного банку України та органів митного контролю. Встановлення порогового значення у 10 000 євро виступає важливим інструментом фінансового моніторингу та запобігання незаконному переміщенню капіталу. Водночас сучасні тенденції розвитку законодавства свідчать про поступове спрощення процедур і зменшення адміністративного навантаження на фізичних осіб, що відповідає загальному курсу валютної лібералізації. Скасування низки обмежень і вимог сприяє підвищенню мобільності капіталу та інтеграції України у світову фінансову систему. Разом із тим, обов'язок декларування значних сум валютних цінностей залишається важливим елементом прозорості фінансових операцій. Таким чином, чинний механізм правового регулювання забезпечує ефективний контроль за транскордонним рухом валютних активів, одночасно створюючи умови для законного та зручного їх переміщення.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в курсовій роботі представлено комплексне дослідження особливостей здійснення валютного регулювання в Україні. В підсумку, в результаті проведеного в курсовій роботі дослідження було сформульовано наступні висновки.

1. Поняття «валюта» є вужчим за поняття «валютні цінності». Останнє ширше, оскільки додатково охоплює банківські метали, які не входять безпосередньо до складу валюти, але становлять важливий елемент валютної системи держави, що підлягає спеціальному контролю. Така диференціація має принципове значення для правильного застосування норм валютного законодавства і здійснення ефективного державного нагляду.

2. Під валютним регулюванням доцільно розуміти систему державного впливу на здійснення валютних операцій за допомогою юридичних і економічних важелів. При цьому валютне регулювання не повинно виступати жорстким приписом, що обмежує свободу людини. Навпаки, воно має створювати правові рамки, у межах яких кожна особа та громадянин зберігає можливість вільно обирати види діяльності, керуючись власними інтересами, але виключно в межах закону.

3. Валютний контроль (сучасний валютний нагляд) є специфічним видом фінансового контролю. Він являє собою комплекс цілеспрямованих заходів, які здійснюють спеціально уповноважені державні органи та інші суб'єкти (агенти) з метою забезпечення неухильного дотримання учасниками валютних правовідносин норм валютного законодавства України під час проведення валютних операцій. Цей інститут залишається одним із ключових інструментів держави у сфері підтримання макрофінансової стабільності, захисту національної валютної системи та запобігання незаконним валютним потокам.

4. Основними методами валютного регулювання, які активно використовують центральні банки сучасних держав, є: валютні інтервенції,

девальвація та ревальвація національної валюти, дисконтна (облікова) політика, управління валютними резервами (включаючи їх диверсифікацію), а також застосування різноманітних валютних обмежень.

5. Валютна операція являє собою комплекс правомірних дій учасників валютних відносин, врегульованих нормами права, які спрямовані на виникнення, зміну або припинення суб'єктивних прав і обов'язків щодо валютних цінностей, а також можуть охоплювати їх переміщення через митний кордон держави.

6. За чинним правовим регулюванням, фізичні особи незалежно від їх резидентського статусу при перетині митного кордону України зобов'язані декларувати готівкові кошти та банківські метали у разі, якщо їх сукупна вартість перевищує еквівалент 10 тисяч євро. При цьому до зазначеного порогового значення включаються всі відповідні валютні активи, що переміщуються одночасно.

Правове регулювання переміщення валютних цінностей через митний кордон України є комплексним інститутом, який поєднує норми різних галузей права та спрямований на забезпечення балансу між свободою економічної діяльності та необхідністю державного контролю за валютними потоками. Нормативна база у цій сфері формує чіткі правила щодо порядку ввезення, вивезення та декларування валютних цінностей, визначаючи ключову роль Національного банку України та органів митного контролю. Встановлення порогового значення у 10 000 євро виступає важливим інструментом фінансового моніторингу та запобігання незаконному переміщенню капіталу. Водночас сучасні тенденції розвитку законодавства свідчать про поступове спрощення процедур і зменшення адміністративного навантаження на фізичних осіб, що відповідає загальному курсу валютної лібералізації.

Скасування низки обмежень і вимог сприяє підвищенню мобільності капіталу та інтеграції України у світову фінансову систему. Разом із тим, обов'язок декларування значних сум валютних цінностей залишається

важливим елементом прозорості фінансових операцій. Таким чином, чинний механізм правового регулювання забезпечує ефективний контроль за транскордонним рухом валютних активів, одночасно створюючи умови для законного та зручного їх переміщення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 4 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
3. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III : станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
4. Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей : Постанова Нац. банку України від 02.01.2019 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19#Text>
5. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій : Постанова Каб. Міністрів України від 21.05.2012 № 450 : станом на 19 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-п#Text>
6. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Каб. Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93 : станом на 7 лют. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93#Text>
7. Андрущенко В.Л. Податкова система: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 416 с.
8. Бабін І. І. Податкове право : навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. 496 с.
9. Бездітко Ю. М. Валютне регулювання: навч. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2009. 272 с.
10. Боришкевич О. В. Валютне регулювання та контроль : навч. посіб.; Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2008. 400 с.
11. Воронова Л. К. Фінансове право України : Київ : Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.

12. Демківський А.В. Гроші та кредит. Навчальний посібник. Київ: Дакор, 2007. 528 с.
13. Заверуха І. Б. Банківське право : посібник для студентів. Львів : Астролябія, 2002. 222 с.
14. Качан О. О. Банківське право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 380 с.
15. Костюченко О. А. Банківське право : підручник. 3-тє вид. Київ : А. С. Київ, 2003. 544 с.
16. Костюченко, О. А. Правові засади валютного регулювання в Україні: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2009. 224 с.
17. Кравченко Л. М. Валютне регулювання і валютний контроль в Україні : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 102 с.
18. Кравченко Л. Особливості відповідальності уповноважених банків за порушення валютного законодавства. *Право України*. 2003. № 2. С. 49-52.
19. Лучковська С. І. Еволюція систем валютного контролю у розвинутих європейських державах: фінансово-правові аспекти. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2005. № 4 (16). С. 225-230.
20. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
21. Податкове право (схеми). За ред. Д. О. Гетманцева та М. П.Кучерявенка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2023. 258 с.
22. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. вид. 5-тє, зі змін. Київ : Атіка, 2001. 176 с.
23. Розвиток банківської системи України. За ред. д-ра екон. наук О.І. Барановського. Київ: Інст екон. та прогнозув., 2008. 386 с.
24. Тетарчук І., Дякив Т. Фінансове право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦУЛ, 2020. 160 с.

25. Фінансове право України: навчальний посібник. За ред. М. В. Ковалів. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.
26. Фінансове право : посіб. для підгот. до іспитів; за ред. О.О. Головашевича. Харків: Право, 2020. 268 с.
27. Фінансове право: підручник; за ред. М. П. Кучерявенка. Харків; Право, 2013. 400 с.
28. Фінансове право: підручник. За ред. М. П. Кучерявенка. Харків: Право, 2016. 440 с.
29. Чернадчук Т. О. Основи валютного права : навч. посіб. для студентів вищих навч. закл. Суми : Університетська книга, 2009. 300 с.
30. Шевчик О. С. Про деякі проблеми правового статусу органів, що здійснюють валютний контроль в Україні. *Проблеми законності : Респ. міжвідом. наук. зб.* Харків : Нац. юрид. акад. України, 2007. Вип. 85. С. 110-115.